

Representantforslag 58 S

(2015–2016)

fra stortingsrepresentantene Anne Tingelstad Wøien, Une Aina Bastholm og Geir Jørgen Bekkevold

Dokument 8:58 S (2015–2016)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Anne Tingelstad Wøien, Une Aina Bastholm og Geir Jørgen Bekkevold om oppretting av lov om etikkinformasjon

Til Stortinget

Bakgrunn

Lave lønninger, overtidspress, dårlig sikkerhet og mangel på respekt for fagforeningsarbeid preger store deler av vareproduksjonen for verdensmarkedet. Utfordringene er strukturelle og vedvarende. Norske forbrukere har lite informasjon og få rettigheter når det gjelder innsyn i og kunnskap om hvordan varer er produsert. Mange forbrukere etterlyser informasjon som muliggjør opplyste valg for ikke å bidra til uverdige arbeidsforhold ved handling av produkter. Organisasjoner og forbrukere ønsker en rettighetsfestet adgang til å vite om det som kjøpes, er produsert på en etisk forsvarlig måte.

Selv om problemene har vært kjent i mange år, har merkevareselskaper og importører som opererer i Norge igangsatt forholdsmessig få effektive tiltak for å møte disse utfordringene. For å bidra til åpenhet har enkelte klesbedrifter valgt å offentliggjøre informasjon om hvilke leverandører og underleverandører de bruker. Likevel er ikke dette noe de er forpliktet til, og det er fortsatt få aktører som har åpne leverandør-lister. Bevisste forbrukere har dermed ikke rett til å kreve innsyn i hvor eller hvordan plaggene er laget. Mangel på åpenhet og informasjon kompliserer arbeidet med å forbedre arbeidsforhold i produksjonsland. Åpenhet er i seg selv en kraft til forbedring og endring. Bare muligheten for at andre etterprøver og ser hva som skjer på fabrikkene, skaper bedre ar-

beidsbetingelser for å prioritere arbeidet med leverandørkjeden. Mangel på informasjon og åpenhet reduserer også muligheten for forbrukere til å vise at de ønsker etiske alternativer, og til å fatte gode, etiske valg når de handler.

Forslagsstillerne mener det bør opprettes en lov om åpenhet og informasjon om hvordan selskapene arbeider med samfunnsansvar og leverandørkjeden, det vil si en lov som pålegger bedrifter å svare forbrukerne og organisasjoner om temaer knyttet til deres arbeid for å forbedre forhold ved produksjonen. Målet er å skape endring gjennom åpenhet, og til å sikre forbrukernes rett til informasjon. Dette vil gjøre det enklere for bevisste forbrukere å unngå å bidra til brudd på menneskerettigheter ved innkjøp og bruk av ulike produkter, og det kan virke forebyggende ved at offentlig og privat sektor styrker innsatsen for å sikre anstendige produksjonsforhold. Hensikten er at norske myndigheter og forbrukere sammen bidrar til bedre arbeidsforhold i produksjonsland.

Forslagsstillerne mener følgende elementer bør være sentrale i utredningen og utformingen av en slik lov.

Formålet må være å sikre forbrukerne informasjon om etiske forhold knyttet til produkter. Lovens gyldighetsområde bør være varer som klassifiseres som høyrisikoprodukter av DIFI, det vil si blant annet tekstiler, klær, sko, elektronikk og IKT, møbler, kaffe, te, kakao og leker. Forslagsstillerne mener den bør omfatte både offentlige myndigheter og private virksomheter. Loven bør etter forslagsstillernes syn gjelde alle som har selskaper registrert i Norge, det vil si alle selskaper som importerer varer til Norge og samtidig er en juridisk enhet i Norge, norsk eller utenlandsk.

Forslagsstillerne mener det bør vurderes om loven bør pålegge en plikt til å imøtekomme spørsmålsstiller med tilgjengelig informasjon om forhold

knyttet til produktet, som for eksempel lønnsforhold, arbeidstid og arbeidsmiljø, bl.a. sikkerhet og helseforhold på arbeidsplassen. Videre bør informasjon om hvorvidt leverandører følger ILOs kjernekonvensjoner om minimumsstandarder i arbeidslivet (forbud mot barnarbeid, vern av organisasjonsfrihet, forbud mot diskriminering, avskaffelse av tvangsarbeid) vurderes pålagt. Forslagsstillerne mener det bør vurderes om loven bør pålegge en plikt for selskaper til å være åpne om hvor de produserer sine varer. I henhold til FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter (UNGP), et rammeverk som aktivt støttes av Norge, må selskaper vite, og kunne vise for omgivelsene, at de ikke bidrar til brudd på menneskerettigheter. Hvis selskapene skal utvise den aktsomhet som forventes av dem, og hvis de skal kunne forhindre at rettighetene krenkes, er innsyn i produksjonsforhold avgjørende. Fortsatt hemmelighold vil ha motsatt effekt: Fortsatte krenkelser av rettigheter og arbeidere som ikke har mulighet til å gjøre sin stemme hørt i redsel for ulike typer represalier.

Forslagsstillerne mener det bør vurderes om en informasjonsplikt bør gjelde i ett ledd bakover, eller flere. Forslagsstillerne mener loven ikke bør pålegge aktører å oppfylle spesifikke krav knyttet til sosiale forhold ved dens aktivitet. Derimot bør loven pålegge bedriften å svare ærlig om eksisterende forhold.

Forslagsstillerne mener det bør utredes hvor mye av denne informasjonen som bedrifter og det offentlige allerede er pålagt å inneha, gjennom øvrig lovverk, som regnskapsloven. I den forbindelse bør det også utredes i hvor stor grad en lov om etikkinformasjon vil medføre ekstrakostnader, og hva som er en hensiktsmessig juridisk avgrensning. Det bør også utredes hvordan en eventuelt kan håndtere forretningssensitive eller konkurransesensitive opplysninger, og om det er mulig å gjøre unntak som ikke går utover formålet om åpen forbrukerinformasjon. Forslagsstillerne mener åpenhet til forbrukere og sivilsamfunn må gå foran forretningssensitivitet eller konkurransesensitivitet, der disse hensynene står opp mot hverandre.

Loven bør etter forslagsstillerne syn håndheves av en klagenemnd for private aktører og av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og/eller nærmeste overordnede organ for offentlige aktører.

Forslagsstillerne vil vise til miljøinformasjonsloven. Denne har som formål å

«sikre allmennheten tilgang til miljøinformasjon og derved gjøre det lettere for den enkelte å bidra til vern av miljøet, å verne seg selv mot helse- og miljøskade og å påvirke offentlige og private beslutningstakere i miljøspørsmål. Loven skal også fremme allmennhetens mulighet til å delta i offentlige beslutningsprosesser av betydning for miljøet.»

Miljøinformasjonsloven har hatt stor betydning for gjennomslag i en rekke viktige miljøsaker i Norge. Et ferskt eksempel er Regnskogfondet og Grønn hverdags palmeoljekampanje, som førte til en 2/3 reduksjon i palmeoljeforbruket i Norge på ett år. Uten en miljøinformasjonslov hadde bedriftene neppe gitt ut informasjon om palmeoljeinnholdet i produktene de førte, og da hadde grunnlaget for kampanjen falt bort. Forslagsstillerne mener det bør vurderes oppretting av en tilsvarende lov med formål å sikre allmennheten tilgang til forbrukerinformasjon, og derved gjøre det lettere for den enkelte og for sivilsamfunn å bidra til etisk produksjon og å påvirke offentlige og private beslutningstakere i spørsmål rundt etisk forsvarlig produksjon av varer.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Stortinget ber regjeringen utrede og vurdere å fremme forslag til lov om åpenhet om produksjonssteder og etikkinformasjon om vareproduksjon til forbrukere og organisasjoner.

18. februar 2016